

Ч.152.

[332.1(02)].

В.ТИМОШЕНКО.
Професор Укр.Господ.Ак.в ЧСР.

П Р О Г Р А М
по курсу "Гроши і банки"

Видання Видавн.Т-ва при УГА в ЧСР.
Подебради.
1926р.

П Р О Г Р А М

по курсу "Гроші і банки", що читався на У і УІ семестрах Економ.-Кооперативного Відділу У.Г.А.

I. І с т о т а і п о х о д ж е н н я г р о ш е й .

Роль грошей в народньому господарстві. Мінове господарство і труднощі натурального обміну. Виникнення мінних засобів. Різні теорії виникнення грошей. Різні види первісних грошей. Гроші і витверення різночасних цін. Внутрігосподарча роль грошей. Гроші і господарча свобода. Природа грошей і їх положення серед інших господарчих добр.

II. Ф у н к ц і ї г р о ш е й .

Основні і побічні функції. Гроші як мінний засіб. Основні вимоги до грошей в цій якості. Гроші як законний засіб виплати (гроші в юридичному змислі). Гроші і держава. Гроші як засіб погашення відрочених виплат. Г р о ш і я к м і р и л о ц і н н о с т и .

III. Ц і н н і с т ь г р о ш е й і р і ж н і т е о р і ї г р о ш е й .

Втрата цінности грошей. Суб'єктивна і об'єктивна цінність грошей. Внутрішня і об'єктивна цінність грошей і зовнішня (купна здібність). Відношення різних теорій до проблеми цінности грошей. Теорії номіналістичні: державна теорія грошей і абстрактно-номіналістична. Теорія товарова чи металістична. Теорія функціональна. Основний розподіл теорій. Чи є гроші господарче добро?

IV. Ц і н н і с т ь г р о ш е й . (Продовження).

Зміни цінности грошей і їх причини. Зовнішнє виявлення цінности грошей - рівень цін. Різні методи міряння зовніш-

ньої цінності грошей (різня ціни). Індексні числа і різні методи їх конструювання. Читання цінності грошей на протязі часу.

У. Теорія що до цінності грошей і причин її змін.

Теорія продукційних витрат (металістична). Кількісна теорія грошей. Різні її напрями. Класична кількісна теорія та її формулювання. Механістичний і психологічний напрями. Сучасні представники кількісної теорії. Ірвінг Фішер, Кассель, Візер, Мізес. Обмеження кількісної теорії грошей.

VI. Вплив зміни цінності грошей на народне господарство.

Довжники і кредитори. Обезцінення грошей і його вплив на доходи різних класів. Робітники, підприємці, рантье. Вплив обезцінення грошей на господарчу кон'юнктуру. Зріст цінності грошей і вплив його на положення різних класів суспільства. Зміни в цінності грошей і вплив їх на зовнішню торгівлю. Стабільність грошей як основна вимога. Стабілізація внутрішньої цінності і зовнішньої цінності (купоної здібності) грошей. Табулярні гроші (в основі яких лежить індекс товарних цін). Стабільність купної здібності і стабільність вехсельного курсу. Проекти стабілізації грошей (Ірвінг Фішер).

VII. Класифікація грошових систем і характеристик головних систем.

Принципи класифікації: по роду валютного металу, по характеру зв'язку грошової одиниці з металом. Зв'язані і вільні системи (класифікація Гельферіха). Класифікація Кнаппа.

Монометалізм (мідний, срібний, золотий).
Подвійна система. Біметалізм. Рівнобіжна
система. Папірова валюта. Металева валюта.
Металева валюта без свободи чеканки. Обмін-
на на золото валюта (gold exchange stan-
dard). Хромарча валюта.

УІІІ. Розвиток гроше-
вих систем.

Неупорядковане грошеве господарство
середніх віків і початку нових віків.
Рівнобіжне існування грошових знаків
різних видів (sortengeld) необ'єднаних
в систему. Хитання взаємовідношення зо-
лота і срібла. Подвійна валюта і рівно-
біжні валюти. Виникнення золотого моно-
металізму (Англія). Історичні приклади
папірових валют. Поширення золотого моно-
металізму. Металеві валюти з обмеженою
чеканкою. Паперові валюти зі стабілізова-
ним курсом до металевих валют.

ІХ. Металеві грошеві
системи; їх розвиток
і внутрішня організа-
ція.

Історія здобування срібла і золота.
Хитання взаємовідношення цінностей обох
металів. Переходи від одного металу до
другого. Причини цього. Боротьба між
біметалізмом і монометалізмом.

Х. Внутрішня органі-
зація металевих гроше-
вих систем.

Методи творення грошей. Монополія
чеканки. Свобода чеканки. "Повноцінні" і
розмінні гроші. Засоби, якими встановлю-
ється зв'язок між цінністю "повноцінних"
(металевих) грошей і цінністю металу.
Монетна вага. Проба. Межі відхилення від
норми при чеканці і при ходженню повно-
цінних грошей. Розмінні гро-
ші. Потреба в них. Їх характерні озна-
ки. Положення різних видів грошових (метале-

вих) знаків у грошовій системі. Закон Грешема.

XI. Гроші і кредитові засоби обміну.

Кредит і банки. Діяльність банків. Різні операції банків. Банки як посередники в доставленню кредиту. Банки як емітенти засобів обміну. Емісія банкнотів. Депозити як основи чекового обороту.

XII. Емісійні банки. Виникнення банків. Сіро-банки. Поширення емісійних банків в 18. і першій половині 19. віку. Банкноти і їх природа. Походження банкнотів. Випуск банкнотів і створення додаткової купної здібності. Чи може банк довільно збільшувати кількість банкнотів в обороті? Теоретичний спір між школою суггенсу і банківською школою.

XIII. Система покриття банкових білетів.

Покриття металем, комерційними векселями, цінними державними паперами, девізами. Через що покриття банкнотів комерційними векселями вважають найбільш доцільним? Випуск банкових білетів і еластичність грошового обігу. Металевий резерв емісійного банку і його значіння. Золото за кордоном. Девізне покриття.

XIV. Організація емісійних банків у різних країнах.

Англійський банк. Закон Роберта Піля. Емісійний і банковий департаменти. Французький банк і французька система регламентації випуску банкнотів. Німецький рейхсбанк і німецька система випуску банкових білетів. Американська децентралізована система емісійних банків. Реформа американської емісійної системи в 1914. році. Резервні банки. Російський державний емісійний банк.

XV. Політика емісійних банків.

Дисконтна політика емісійних банків і її значіння. Дисконтна політика як охорона металевого резерву. Дисконтна політика і розмір випуску банкових білетів. Політика премії на золото. Інші засоби охорони металевого резерву. Єдиний центральний емісійний банк чи децентралізація випуску банкнотів. Державний чи приватний емісійний банк. Політика емісійних банків підчас війни і після неї.

XVI. "Банкові" гроші чи чековий оборот.

Депозитні операції і депозитні банки. Розвиток депозитних (кредитових, комерційних) банків поруч з банками емісійними в різних країнах (Англія, Франція, Німеччина). Чек, його природа і його зв'язок з депозитами. Зв'язок депозитної операції з активними операціями банків. Депозити і стверення додаткової купної здібності. Депозити і кредитова інфляція. Чек і банкноти. Грошеві функції чека. Техніка чекового обороту. Різні види чеків. Жирооборот і чековий оборот. Розрахункові палати, (clearing-house) їх організація і їх значіння для економізації грошей.

XVII. Роль банкових грошей (чекового обороту) в різних країнах.

Велике значіння чекового обороту в Англії і в Сполучених Штатах Америки. Нееластичність банкотної емісії як причина цього. Чековий оборот у Франції, Німеччині, Росії. Війна і кредитова інфляція.

XVIII. Паперова валюта.

Поняття паперових грошей. Паперові гроші як нерозмінний банкнот. Державні паперові гроші. Причини, що викликають з'явлення паперових грошей. Різні теорії цінності паперових грошей. Наслідки надмірного випуску паперових грошей. Упадок цінності паперових грошей і вплив його на народне господарство. Зонніння

цінність паперових грошей (курс) і внутрішня цінність (купна здібність). Взаємовідношення між ними. Лаж. Взаємовідношення лажу і вексельних курсів. Фактори впливаючі на зовнішній курс паперових грошей. Торговельний і платіжний білянс. Кількість паперових грошей, їх внутрішнє обезцінення і зовнішній курс. Обезцінення грошей і швидкість їх обороту. Зріст кількості грошей і одночасне "невистарчання" грошей.

XIX. Історія паперових грошей.

"Континентальні" гроші в Америці. Французькі асигнати. Нерозмінні банкноти в Англії в 1797. - 1821. рр. Нерозмінні банкноти у Франції (1848.р., 1870. - 1878.рр.).

XX. Паперові валюти в Європі після всесвітньої війни 1914.р. та паперові гроші в Росії.

Чотири періоди паперової валюти в Росії. Період асигнацій. Реформа Канкринна. Кредитові білети. Вплив кримської і турецької воєн. Перехід до золотої валюти. Проведення реформи. Накопичення золотого фонду. Стабілізація курсу. Наслідки реформи. Паперова валюта по війні. Обезцінення паперової валюти в Росії. Грошові реформи в совіт. Росії. Паперова валюта на Україні в 1917. - 1919.рр.

XXI. Ліквідація паперової валюти.

Різні способи ліквідації паперової валюти. Реставрація попередньої металевої валюти і введення нової. Реставрація старого курсу, девальвація і нуліфікація. Передумови переведення реформи. Встановлення бюджетної рівноваги. Торговельний і платіжний білянс. Стабілізація курсу. При яких умовах можлива реставрація попереднього курсу. При яких умовах являється необхідною девальвація. Дефляція і вплив її на кон'юнктуру народного господарства. Девальвація і товарні ціни. Відбутова валюти і розрахунки по боргах. Курсова

і номіналістична точка погляду.

**XXII. Гроші в міжнарод-
ньому обороті.**

Засоби міжнародних розрахунків і їх еволюція. Роль векселя в міжнародних розрахунках. Вексельний чи міжвалютний курс. Фактори, що впливають на вексельний курс. Розрахунковий білянс і вплив його на вексельний курс. Складові частини розрахункового білянсу. Роль металу як засобу для ліквідації сальдо по розрахунковому білянсу. Переміщення капіталу з країни в країну. Вплив його на розрахунковий білянс. Державне зовнішнє кредитування. Банківське кредитування. Вексельний курс при існуванні металевих валют, оснований на одному і тому ж металі. Паритет. Золоті точки. Вексельні курси при різних металевих валютах. Вексельні курси при паперових валютах чи при металевих валютах без вільної чеканки. Паритет купної здібності як база для вексельного курсу. Теорія Расселя. Внутрішня купна здібність і вексельний курс. Дефіцит по державному бюджету і покриття його емісією як причина упадку курсу.

**XXIII. Політика стабіліза-
ції вексельного курсу.**
Дісконтна політика як засіб впливу на переміщення капіталів і на вексельний курс. Девіз'на політика центральних банків і її роль для стабілізації курсу. Стабілізація зовнішнього курсу чи стабілізація внутрішньої купної здібності? Золотий мовометалізм як засіб стабілізації вексельних курсів. Порушення вексельних курсів внаслідок війни і заходи до їх стабілізації. Порушення господарчої і фінансової рівноваги світа як причина труднощів що до стабілізації курсів.

Л і т е р а т у р а.
(Мінімальна програма.)

- І. Каценеленбаум: Ученіє о деньгах и кредите.
Ч. I. і II., або Манумлов: Ученіє о деньгах.
2. Лексіс: Кредіт і банки. - Переклад з німецького.

Д а л ь ш а література.

На німецькій мові:

1. Menger стаття Geld в III. виданню Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Одна з найкращих річей що до питань про поняття грошей, походження грошей, функції грошей і проблему цінності грошей.

2. Helfferich: Das Geld (не включаючи теорії банкових грошей. Дуже гарна історія розвитку металевих грошових систем.)

3. Mises: Theorie des Geldes und der Umlaufmittel. Друге видання охоплює теорію грошей в цілому, в тому числі і банкових грошей, але мало присвячує уваги історії і практичній організації грошового обороту.

4. Klapp: Staatliche Theorie des Geldes. Дуже талановито написана книга, але де певної міри однобічно з точки погляду державної (юридичної) теорії грошей. Цілковито не торкається проблеми цінності грошей.

5. Wickseil: Vorlesungen über Nationalökonomie. Zweiter Band: Geld und Kredit.

6. Cassel: Theoretische Sozialökonomie. Drittes Buch. Стр. 330 - 465.

7. Wagemann: Allgemeine Theorie des Geldes.

По питаннях банкової справи в зв'язку з грошовим обходом:

Obst: Das Bankgeschäft. Band I., II.

З окрема Bd. I., Teil I. A, C. Bd. II. Teil I. - III.

Hahn: Volkswirtschaftliche Theorie des Bankkredits.

На французькій мові:

1. Arnaud: La monnaie, le credit et le change. Перше видання в одному томі охоплює повний курс про гроші і банки, другого видання поки що вийшов лише I. том.

2. Conant: Monnaie et Banque. Переклад з англійського. Повний курс теорії і ПРАКТИКИ грошової справи, включно банкову справу, оскільки вона відноситься до грошової справи.

3. Nogaro: La monnaie et les phénomènes monétaires contemporains.

4. Sabersaux: Le papier monnaie.

На англійській мові:

1. Jevons: Money and means of exchange. Класична книжка по теорії грошей, але написана більш як 50 років тому.

2. Laughlin: The principles of money. Охоплює основні принципи теорії грошей, в тому числі і роль кредиту в грошовому обході, багато місця присвячено аналізу кількісної теорії грошей і теорії цінності грошей.

3. Hawtrey: Currency and Credit. Оригінально написана книжка торкається головних питань як металевих так і кредитових грошей. Книжка написана після війни, з огляду на що присвячується багато уваги сучасним проблемам грошової справи.

4. Irving Fisher: The purchasing. Є німецький і французький переклади. Книга присвячена обґрунтуванню кількісної теорії грошей в її класичній формульовці.

5. Robertson: Money. Є німецький переклад. Невеличка книжка, але дуже ясно і яскраво викладає основні питання грошової теорії, з окрема присвячує значну увагу проблемі банкових грошей і післявоєнним грошовим питанням.

На російській мові окрім названих

еще книжок з новішої літератури можна згадати:

1. Евзелін - Деньгі, два тома.

2. Соколов - Проблеми денжного оброщенія. Головно зупиняється на історії грошей і різних теоріях грошей.

3. Переклад англійської книжки *Witkers* під назвою Вітцерс - Англійський грошевий ринок. Дуже гарна книжка для ознайомлення з організацією англійської банкової системи.

4. Туган-Барановський - Думажне денглі и метал.

5. Міклашевскій - Деньгі.

6. Переклад книжки Даля та інші.

На чеській мові: *Engliř. Penize.*
